



'Prirodno je da se mladim umjetnicima dala šansa na Igrama'

Razgovarala **ZRINKA VRABEC MOJZEŠ** Fotografije **DUBROVAČKE LJETNE IGRE**

Na dan izlaska ovog broja tjednika Nacional, u utorak 19. srpnja, održat će se prva dramska premijera na ovogodišnjim Dubrovačkim ljetnim igrama. Riječ je o predstavi „Ljubovnici“ nepoznatog dubrovačkog autora iz 17. stoljeća, u režiji Aleksandra Švabića, režisera nove generacije. Jednako mlad je i ansambl koji sudjeluje u predstavi, a radi se mahom o glumcima koji su upravo diplomirali na Akademiji dramske umjetnosti i nemaju stalni angažman, na čemu su posebno inzistirali Dora Ruždjak Podolski, intendantica Igara, i Saša Božić, njen pomoćnik za dramski program. Oni, naime, žele dati priliku mladima da zaigraju na jednom od najvećih i najstarijih domaćih ljetnih festivala i pokažu što znaju. Glavnu ulogu igra Dražen Šivak, a uz njega glume Marin Klišmanić, Andrej Kopčok, Boris Barukčić, Kristijan Petelin, Nataša Kopeč, Veronika Mach i Josipa Bilić. Scenografiju i kostimografiju potpisuju David Morhan i Mia Popovska, dizajn svjetla Martin Šatović, dok je autor originalne glazbe Maro Market. Predstava će igrati na novoj lokaciji - ispred crkve Sv. Jakova, izvan gradskih zidina, u miru i tišini, bez zvukova restorana i kafića.

Komediju „Ljubovnici“, kao jedan od ponajboljih primjera baštinskih tekstova koji se svojim odrednicama približavaju tzv. dubrovačkim smješnicama, kasnih šezdesetih režirao je Joško Juvančić i ta predstava ostala je urbana legenda. Velika su iščekivanja dubrovačke publike od nove postave i sve su karte unaprijed rasprodane, što je, naravno, velika odgovornost i izazov za Aleksandra Švabića, kojem je ovo prva režija na Dubrovačkim

ljetnim igrama. Rođen u Puli, Aleksandar Švabić diplomirao je kazališnu režiju u Beogradu, a iza sebe ima niz zanimljivih kazališnih ostvarenja u Beogradu, Zagrebu i teatru Ulysses na Brijunima, gdje je 2017. godine režirao predstavu o Mati Parlovu „Doručak šampiona“. U zagrebačkom ITD-u režirao je predstave „Jedan mrtav čovjek“ i „Plaža“ te „Dobro je dok umiremo po redu“ u ZKM-u.

'KOMERCIJALE nam više ne treba, ne možemo svi raditi samo to. Ako svi to budemo radili, izgubiti ćemo kulturu. A ako nemamo kulture, ne znam što ćemo s identitetom'

Uoči premijere na Dubrovačkim ljetnim igrama dao je intervju Nacionalu.

NACIONAL: „Ljubovnici“ igraju na novoj lokaciji, ispred crkve Svetog Jakova. Zašto, zar nije bilo moguće pronaći neku bližu lokaciju u gradu koja nije bučna?

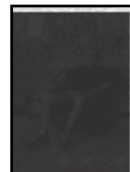
Nemoguće, apsolutno. Nekada se igralo ispred crkve Svetog Vlaha, na Gundulićevoj poljani, no sada to nije moguće. Ugostitelji toliko zarade u jednoj noći, da im ne pada na

pamet zbog predstave zatvoriti terase. Mi smo prošli cijeli grad i pokušali pronaći adekvatnu lokaciju, razmišljali smo dugo što bi bilo najbolje. Naime, radnja ove predstave događa se u Krivoj ulici, koja je srušena u onom potresu 1667. i od nje je ostao jedan sasvim mali dio, na Pustijerni, tamo gdje su sada ograđene ruševine. Glumac Nikša Butijer pokazao mi je to mjesto. Gledali smo i Mrtvo zvono, tvrdave, različite ulice i onda se odlučili za ovaj prostor, izvan samog Starog grada. Na kraju je to ispala jako lijepa lokacija i imamo mogućnost mira i tišine.

NACIONAL: Radi se o djelu nepoznatog autora iz 17. stoljeća - tko je izabrao taj tekst i gdje je bio sačuvan?

Intendantica Dora Ruždjak Podolski i njen pomoćnik za dramski program Saša Božić zajedno su kopali i iskopali ovu veselu commediu dell'arte, kao suprotnost Lorcinoj „Krvavo svadbi“ koja će premijeru imati u drugoj polovici kolovoza, pred kraj Igara. Djelo se čuvalo po arhivima, a povjesničar Lovro Kunčević je izgleda pronašao ime stvarnog autora tog djela - bio je to dubrovački liječnik zaljubljen u umjetnost, koji je očito puno čitao Držića. Vidi se to po konturama svih likova, kao i po stilu commedie dell'arte. Postoji jedna teorija da su se u to vrijeme gledale te pučke komedije koje su igrane i po Veneciji i po Dubrovniku i onda su se pisale nove situacije i radnje. Kada bi neka takva trupa došla u grad, raspitala bi se o intrigama i aferama u Dubrovniku i onda bi se navečer improvizirala predstava. Netko drugi to bi dopisivao i tako bi nastao dramski komad, a to se nazivalo dubrovačkim smješnicama. Znamo da je Dubrovnik u to vrijeme

U REŽIJI MLADOG ALEKSANDRA ŠVABIĆA na Dubrovačkim ljetnim igrama izvest će se prva premijera - 'Ljubovnici' - i to s jednako mladim ansamblom i cijelom ekipom koja radi predstavu. Želja vodstva Igara bila je da se mladim umjetnicima pruži šansa jer je njima osobito teško





TEKST JOŠ UVIJEK SVLADAVAMO JER ŽELIMO DA SVE BUDE TOČNO, DA BUDEMO PERFEKTNI'

imao jaku dobru vezu s Venecijom i to znanje, kao i umjetnost, dolazili su iz Italije.

NACIONAL: „Ljubovnici“ su priča koja ne govori samo o ljubavi, već i o novcu. To je vrlo tipično za Dubrovnik, kako onda tako i sada. Hoće li se neki prepoznati?

Da, Dubrovčani su oduvijek voljeli novac, pa čak bih rekao da je to priča više o novcu nego o ljubavi. Ljubav je trebala biti samo sredstvo kroz koje bi se obavila određena trgovina. Bilo statusom, bilo bogatstvom. U priči se isprepliću odnosi gospodara, sluge i, naravno, novca, a u fokusu su trojica ljubavnika koji se bore za naklonost jedne žene - Lukrecije, koju svi žele oženiti, ali iz različitih pobuda. I na kraju jedan uspije. I to onaj koji je stvarno zaljubljen. Reklo bi se: old school! A onda, s druge strane, u našoj predstavi je crkva Sv. Jakova u kojoj se žele vjenčati zaključana, jer nitko nije platio svećenika. To je neka autoironija na okolinu, kao i kod Držića. To je jedan kulturološki fenomen - da su Dubrovčani oduvijek tako ekonomski utemeljeni. Jer sloboda, Libertas, koja je u postulatima Republike, košta. I to jako puno! Tu slobodu moraš stalno plaćati i čuvati, to je sloboda omeđena ogromnim zidinama, teškim vratima i ključevima. Tekst je pisan srednjovjekovnim dubrovačkim, s puno latinskih i talijanskih dijelova i meni ga je u početku bilo jako teško razumjeti. U to se ne može intervenirati suvremenim jezikom jer bi to odmah bio statement. Budući da tekst nema tu vrstu političnosti, trebalo ga je zadržati u izvornom obliku.

NACIONAL: Koliko je vama to bio izazov, s obzirom na to da do sada niste imali priliku raditi takve predstave?

To je apsolutno izazov i morao sam se vratiti na temeljni zanat, na sam početak, kako bih

se mogao baviti idejom i režijom predstave. Točno je da nisam imao priliku do sada raditi ništa slično - niti kodirano na takvom jeziku niti u takvom stilu. Meni je to jako zanimljivo iako je veliki rizik. Vidjet ćemo kako će na kraju ispasti. Predstava je radena kroz određeni ironijski odmak i sve ide kroz neki brechtovski apsurd, brechtovsku poetiku. U odnosu na publiku, iz svega je vidljivo da smo mi izvođači koji smo došli raditi taj tekst, a onda se ulazi u stilsku izvedbu, u vrijeme kada je predstava nastala, ali i demantiranje istog. Ima nekih detalja koji upozoravaju na sadašnjost - usred te srednjovjekovne igre pojavi se mikrofoni na podu, uz čašu u kojoj šumi aspirin koji jedan od likova mora popiti jer je mamuran. Dakle, poigravamo se s tim pomacima, jer taj isti lik odigran je dosta stilski u svojoj temi. Puno toga ovisi o vještini igre, a zajedno smo pokušali pronaći misao koja stoji iza toga. Jednu ironiju, koja zapravo podvlači tekst, a ne umanjuje ga. Rekao bih da smo u odnosu na koronu, rat u

**'EUROPA NIJE
 PONUDILA rješenje
 za zaštitu slobodnih
 umjetnika.
 Ministarstvo kulture
 trebalo bi imati puno
 više razumijevanja za
 izvaninstitucionalnu
 umjetnost'**

Ukrajini, potrese i strahove, nastojali stvoriti jedan zatvoreni svijet u kojem sve funkcionira po vlastitim pravilima. Pod krilaticom - dođite na sat vremena, zaboravite na sve i zabavite se. To je onaj princip umjetnosti koja služi tome da ne umremo od realnosti.

NACIONAL: Dakle, ostala je komedija?

Naravno, to je komedija i ima puno smiješnih scena. Trudili smo se ne rugati se i ne ići previše u gegove, već izvući humor iz teksta i glumačke interpretacije. U tome mi pomaže mlada glumačka ekipa u kojoj je većini to također prvi takav iskorak u srednjovjekovni komad.

NACIONAL: S obzirom na sve što ste dosad radili, koliko vas ta vrsta teatra zanima?

To ćemo vidjeti kada sve prođe. I u ovoj predstavi sam se, naravno, neizbježno trudio interpretirati je u skladu s onom vrstom teatra koju ja osjećam. A ona još uvijek nije sasvim definirana. Ja zapravo još uvijek tražim neke svoje smjerove i određenja, a svaki novi projekt i svaka nova predstava su prilika da ih pronađem. Moram priznati da nisam puno gledao predstave starijih generacija, bliži su mi Ivan Penović, Saša Božić, Bobo Jelčić ili Oliver Frlić, kojem sam nedavno asistirao na „Karamazovima“ u ZKM-u. Kroz njih i njihovo znanje ja zapravo tražim svoj stil. Također, želio bih naglasiti kako znanje i inspiraciju o kazalištu i radu u njemu najviše dobivam od Damira Klemenića, s kojim surađujem na mnogim projektima. Ne smatram da bih ja trebao ukazivati publici kako bi stvari na svijetu trebale biti uređene, zapravo je puno više pitanja koja bih morao samome sebi postavljati. Jer, kako kaže pjesma, „svet je pun onih koji znaju što treba da rade, svet je pun onih koji znaju što treba daaa..“

NACIONAL: Kako ste birali glumce i koliko su se oni mučili s jezikom, koji je svima težak?

Na inicijativu Dore i Saše prvenstveno smo birali slobodnjake, glumce koji nemaju stalni posao, nisu dio nekog kazališnog ansambla. Ja sam to odmah podržao, zato što sam i sam slobodnjak. Ja sam uglavnom birao glumce iako sam se, naravno, savjetovao i s Dorom i sa Sašom, a radi se o ljudima koje sam ili već gledao ili ih znam iako nikada nisam radio s njima. Većina tih glumaca još je svježija s Akademije i svježija sa scenskog govora i njima jezik ne predstavlja posebni problem. Maro Martinović bio im je profesor, a oni su svi bar jednom već bili u nekom angažmanu na dubrovačkim ljetnim igrama. Da ja moram izgovarati taj tekst, mislim da nikada ne bih uspio. Marin Klišmanić, koji igra Dotura Prokupija, govori latinski dubrovački, s nevjerojatnom motivacijom. Savladati takav tekst je ogroman posao. Mi smo se počeli okupljati još u ožujku, kada smo imali prve čitače probe, a počeli smo ozbiljno raditi sredinom travnja. Usprkos tome, mi tekst još uvijek savladavamo, jer želimo da sve bude

jako točno, da budemo u tome perfektni kako bismo s lakoćom izvodili ono što je naša ideja o predstavi.

NACIONAL: Kako su podijeljene uloge?

Intrigala glumi najstariji među njima - a to je Dražen Šivak, on zapravo vodi cijelu intrigu i priču. Marin Klišmanić je, kao što sam već rekao, doktor koji se želi oženiti Lukrecijom. Njegov stvarna ambicija je društveni status kojeg se želi domoći ženidbom. Boris Barukčić, koji je jako mlad, ima težak zadatak jer glumi starca. Kod te uloge trebalo je biti oprezan da sve ne izgleda kao geg, ili gake, odnosno kao sprdnja. Fabricija Pisoglavica, koji je jedini stvarno zaljubljen u Lukreciju, igra Andrej Kopčok. A Lukreciju, koja je predmet sukoba i zapravo je motivacija za cijelu radnju, glumi, bolje rečeno - pjeva Josipa Bilić. Ona je diplomirala operno pjevanje i u predstavi ima zapravo jako malo teksta. Maro Market je komponirao glazbu koja prati predstavu. Ta glazba je spoj Trovaiolijske glazbe iz filma „Ružni, prljavi i zli“ i glazbe Johna Lourića, zapravo, talijanska ljetna glazba sedamdesetih i glazba talijanske pornografije. Tako smo željeli malo podići atmosferu i naglasiti lascivnosti i bezobrazštine kojima tekst, kao i svi tekstovi iz tog doba, obiluje. Postoji jedan song u predstavi, a u ostatku radnje Josipa je zapravo izvor zvuka i ona pjevuši te melodije.

NACIONAL: Koliko kostimi prate vrijeme radnje?

Kostimografi su Mia Popovska i David Morhan, a kostimi su, kao i igra, oslonjeni na to 17. stoljeće, na commediu dell'arte, ali dizajnirani s odmakom. Odnosno, u formi i krojevima su povijesni, u materijalima su suvremeni. Oni su u jedan kostimografski zadatak unijeli dizajnerski element.

NACIONAL: Je li vas tijekom rada na predstavi opterećivala priča o legendarnim „Ljubovnicima“ Joška Juvančića s kraja šezdesetih? Jeste li gledali snimku?

Nije me opterećivala i nisam gledao snimku, jer smatram da je ovo što radimo nešto sasvim novo. Radimo novu predstavu u novom vremenu. Vidio sam fotografije, puno sam čitao o toj Juvančićevoj predstavi i jasan mi je taj koncept. U odnosu na nas, Juvančić je išao u jedan daleko realističniji postupak, no u ono vrijeme to je bila prava senzacija. Glumačka postava bila je sjajna - Rade Šerbedžija, Mustafa Nadarević, Đuro Utješanović... Mi radimo drugačije, poštujući činjenicu da je Juvančić u svoje vrijeme isto tako radio nešto sasvim novo.

NACIONAL: Što vama znači da ste, kao mlada ekipa, dobili priliku raditi prvu premijeru na ovogodišnjim Igrama?

Ja, možda neskromno, mislim da je to prirodno. Ovo je naše vrijeme i takav zadatak i taj prostor nama i pripada. Uvijek se može dogoditi loša predstava, ali treba nam dati šansu.

Ovo je veliki festival i mislim da može biti još i veći. A mi smo generacija koja dolazi. Zapravo, generacija koja je tu. Jer - nismo ni mi tako mladi. Svi smo oko tridesete. Ove godine tu su i Magelli i Franka Perković Gamulin, dakle - i njihova generacija je prisutna. A mi se tu susrećemo, družimo, trebali bismo se upoznavati, slušati jedni druge i razmjenjivati ideje. Ali ne kao stariji i mladi, već kao kolege.

NACIONAL: Rekli se da ste i sami slobodan umjetnik - koliko vas je pogodila pandemija korone, može li se uopće preživjeti na hrvatskom tržištu? Kako je Europa riješila to pitanje?

Bilo je to strašno teško razdoblje. Posla nije bilo, a honorari su nam bitno smanjeni, a žalost, tako će i ostati. Zato što su vidjeli da se to može. Akademija svake godine proizvodi jako puno ljudi - to nisu samo glumci, već i kostimografi, scenografi, kompozitori, različite profesije koje mogu biti samo slobodnjaci. Njima je netko potpisao diplomu, odnosno dokument koji im garantira da od toga mogu živjeti. Ja nikada nisam bio zaposlen u nekoj kazališnoj instituciji, djelomično jer me to ne zanima, a djelomično i zato što nisam imao ni

priliku. Kazališta više ne zapošljavaju in-house redatelje, već ih angažiraju po projektima. Hrvatska je malo tržište i posla ima relativno malo, no čini mi se da ni Europa nije ponudila univerzalno rješenje za zaštitu slobodnih umjetnika. Iako za izvaninstitucionalnu kulturu postoje posebni fondovi. Načelno, Amerika funkcionira na principu audicija za svaku predstavu, bez stalnih ansambala, ali to je drugi sustav. U njemu dominira pop mainstream kultura, dakle, komercijalna zabava koja donosi velike zarade. Mislim da nama komercijale više ne treba. Postoje kazališta kao što su Luda kuća ili Histrioni i ja poštujem njihove vještine, ali ne možemo svi raditi samo to. Ako svi postanemo takvi, ako se u to pretvore Gavella, ZKM, ITD, mi ćemo izgubiti kulturu. A ako nemamo kulturu, ne znam što ćemo s identitetom. Zato mislim da bi Ministarstvo kulture i medija trebalo imati puno više razumijevanja za izvaninstitucionalnu umjetnost i slobodnjake.

NACIONAL: Bili ste asistent Oliveru Frliću, koji dugo živi u Njemačkoj. Vidite li vi sebe negdje u Europi?

Volio bih i to probati, osobito bih volio raditi u Italiji. Ali ne zadugo. Ja sam na ovoj zemljopisnoj lokaciji imao neke podražaje koji su drugačiji nego tamo - od ekonomskih, političkih do drugih. Naravno da su duboko ljudski, intimni problemi univerzalni i da je kazalište otvoreno i ruši jezične barijere, ali svi smo mi, htjeli to ili ne, uvjetovani sredinom i okruženjem iz kojeg smo potekli.

NACIONAL: Diplomirali ste režiju na beogradskom Fakultetu dramskih umjetnosti. Koliko surađujete s beogradskim kazalištima?

Vrlo malo. Imam jednu komediju „Strujosek“ koja već osam godina igra u Ateljeu 212, ali to je sve. Mislim da ni neću tako skoro nešto raditi, jer je tamo situacija i s kazalištima i s glumcima puno gora nego u Hrvatskoj. Oni zarađuju toliko malo u svojim matičnim kazalištima da su prisiljeni stalno nešto snimati za televiziju, tako da se nemaju vremena posvetiti pravom kazalištu. Sve se totalno komercijaliziralo, većina predstava je mainstream i ja sebe tamo ne vidim. Čini mi se da je odnos u hrvatskim kazalištima puno kolegijalniji - tu na Igrama stvarno se dobro osjećam. Svi su me - od Doris Šarić Kukuljice, preko Nataše Dangubić do Saše Božića - prihvatili od prvog dana kao kolegu i suradnika. Radimo zajedno, istražujemo, razgovaramo, dopunjujemo se.

NACIONAL: Što biste jednog dana voljeli režirati na Dubrovačkim ljetnim Igrama?

Koliko god je ovo festival namijenjen međunarodnoj publici, ne treba zaboraviti da je ovo dubrovački ljetni festival. I zato bih volio raditi Vojnovičevu „Dubrovačku trilogiju“, koja mi je i mimo Dubrovnik jedana od najljepših hrvatskih dramskih tekstova. Volio bih se usuditi to raditi.



'VEĆINA GLUMACA u predstavi svježja je s Akademije i sa scenskog govora i njima jezik ne predstavlja posebni problem. Maro Martinović bio im je profesor, a svi su već bili u angažmanu na Igrama'